

10 Tips van Franka

Begaafd begeleiden? Begin er gewoon aan!

Franka van Vlokhoven, intern begeleider op Jenaplanschool de Klimboom in Hendrik-Ido-Ambacht, heeft veel ervaring in het herkennen van, en lesgeven aan, hoogbegaafde leerlingen. Omdat ze merkte dat collega-leerkrachten zich daar soms onzeker over voelen, schreef ze een boek vol praktische adviezen en handvatten. Talent zette met Franka de belangrijkste tips op een rij.

TEKST EN FOTO: CARLA DESAIN

1 Hoogbegaafde leerlingen zijn niet zo anders dan anderen

‘Natuurlijk zoek je als leerkracht naar de talenten en bijzonderheden van elk kind. Maar verder kun je een hoogbegaafde leerling behandelen zoals alle anderen: als een kind dat graag wil leren en dat jou nodig heeft. Soms moet je als leerkracht wel wat meer zoeken: ‘Wat past bij jÓú? Waar zit je nu?’ omdat je nog niet zoveel ervaring hebt met zulke slimme kinderen.’

2 Kijk goed naar kinderen en wees alert op signalen

‘Staar je niet blind op wat kinderen nog moeten leren, maar kijk ook wat ze graag willen leren. Een voorbeeld: wij hebben een Syrisch meisje in de middenbouw, dat de Nederlandse taal nog niet helemaal beheerst. Maar aan de gretigheid waarmee ze reageert op nieuwe taken en puzzels, en aan de snelheid waarmee ze leert, zie je dat ze wellicht extra uitdaging nodig heeft. Natuurlijk werken we aan haar taalvaardigheid, maar ik zoek ook naar haar talenten. Dat is een kwestie van dingen uitproberen en goed kijken hoe dat uitpakt. Als ik met andere kinderen met verrijkingsmateriaal aan de slag ga, vraag ik haar erbij. Ik kies dan voor iets niet-taligs, elektrische circuitjes maken bijvoorbeeld. Ze vindt dat soort dingen geweldig en ontwikkelt zich razendsnel.’

3 Maak een rijke omgeving van je lokaal en zorg voor een veilige sfeer

‘Hoogbegaafde kinderen laten in hun prestaties op school lang niet altijd zien waartoe ze in staat zijn, omdat ze niet willen opvallen in de groep.

Juist deze kinderen hebben jou als leerkracht hard nodig. Het mooiste is als je kunt voorkomen dat kinderen gaan onderpresteren of zich aanpassen aan wat in de groep gewoon is. Dat kan door een rijke omgeving te maken met veel verschillende materialen, waarin elk kind op z’n eigen niveau aan de slag kan. Jij als leerkracht kunt een veilige sfeer creëren waarin het vanzelfsprekend is dat ieder kind z’n eigen tempo heeft. Bij de kleuters kun je bijvoorbeeld een boekenhoek maken waarin kinderen kijken, tekenen, vertellen of voorgelezen worden. Wie wil, mag zelf (voor)lezen en is daarin dan geen ‘uitzondering’.

4 Verrijkingswerk hoort in de groep, niet op de gang

‘Verrijkingswerk is gewoon leerstof, geen zoethoudertje. Dus wordt ook bij verrijkingswerk een doel gesteld, dat het kind gaat bereiken. Alle kinderen leren het meest in hun eigen ‘zone van naaste ontwikkeling’. Dat houdt in dat ze de leerstof niet helemaal zelfstandig kunnen doorlopen, maar geregeld begeleiding nodig hebben van de leerkracht. Dat ligt voor (hoog)begaafde kinderen niet anders. In de groep ziet de leerkracht aan de lichaamstaal van kinderen ‘Daar moet ik even bij zijn om te helpen’. Maar een kind dat op de gang zit te werken en vastloopt, krijgt nooit op het juiste moment feedback. Bovendien is het voor de sfeer in de groep niet goed om kinderen daarbuiten te plaatsen. Iedereen hoort erbij!’

5 Vraag het aan de ouders

‘Je hoeft als leerkracht echt niet alles zelf te bedenken. Bij ouders ligt een schat aan informatie, vraag daar gewoon naar: ‘Wat voor kind is dit? Waar speelt jullie kind graag mee? Wat vindt-ie leuk? En waar maak je je zorgen over?’ Probeer er een ontspannen gesprek van te maken, waarin je met elkaar meedenkt over wat een kind kan stimuleren.

Zo vertelde een moeder dat haar kleuter al wat Engels had opgepikt van educatieve spelletjes op de iPad. In de supermarkt wees hij naar een pak hagelslag: ‘Rectangle’. Dat is een mooi aanknopingspunt. Ik probeer daar dan bij aan te sluiten door tijdens het tekenen de kleuren in het Engels te benoemen of door Engelse kinderliedjes te zingen.

Een ander voorbeeld: De ouders van een hoogbegaafd meisje dat nieuw bij ons in de bovenbouw kwam, vertelden dat zij een rooster had gemaakt van haar ideale schooldag. Daar bleken opvallend veel creatieve dingen in te staan. Dus voor verrijkingsmateriaal voor haar greep ik niet alleen naar rekenpuzzels maar zeker ook naar creatieve opdrachten.'

6 Vraag het aan het kind zelf

'Als je aan een kind vraagt: 'Wat houdt jou bezig? Wat zou jij willen leren?' krijg je meestal een helder en bruikbaar antwoord. En vaak heeft dat kind ook wel ideeën over hoe dat te organiseren is. Maar leerkrachten vergeten vaak om die vraag te stellen en beginnen zelf van alles te regelen. Zo wilde een hoogbegaafd meisje uit de middenbouw heel graag Frans leren, want ze ging vaak op vakantie in Frankrijk. Ik begon meteen Topklassers-materiaal bij elkaar te scharrelen en tijdstippen te zoeken wanneer ik haar zou kunnen begeleiden. Maar zij kwam zelf met een veel beter idee: 'In de bovenbouw zit een meisje met een Franse oma. Zij kan al een beetje Frans. Misschien kunnen wij samen oefenen.'

Franka van Vlokhoven was twintig jaar leerkracht; later werd zij ook intern begeleider. Affiniteit met (hoog)begaafde kinderen had ze altijd al. Toen in 2013 twaalf hoogbegaafde kinderen tegelijk vanuit het voltijds hb-onderwijs overstapten naar haar (vorige) school, vond ze het tijd om zich er echt in te

verdiepen. Ze volgde de opleiding specialist begaafdheid bij Slim! Educatief (van Eleonoor van Gerven).

Door ziekte kreeg Franka opeens 'een zee van tijd'; ze besloot ze een boek te schrijven over haar aanpak, gericht op leerkrachten van het basisonderwijs. 'Ik wil hen een hart onder de riem steken: zo moeilijk is het niet om (hoog)begaafde kinderen met plezier aan het leren te krijgen. Iedereen kan het, begin er gewoon aan!'

Van Gorkum; ISBN 9789023256458; €20

De kunst is om kinderen te laten voelen dat je echt wil luisteren, zodat ze ook willen en durven vertellen waar ze mee zitten. Dan komen ze wel met wat ze willen leren, of met hun frustraties over het lage tempo. Dan kun je samen naar een oplossing zoeken. Ik dacht zelf daar best goed in te zijn, tot een jongen uit de bovenbouw verzuchtte: 'Vraag ook eens waar ik géén behoefte aan heb!'

Koppel kinderen aan elkaar

'Het is bekend dat hoogbegaafde kinderen behoefte hebben aan contact met ontwikkelingsgelijken. Maar zeker op een kleine school zijn er daar niet altijd genoeg van om duo's of groepjes te vormen. Soms kun je kinderen – in plaats van op basis van hetzelfde niveau van slimheid – aan elkaar koppelen op basis van dezelfde interesses, en ze dan samen een verdiepende opdracht geven. Zo had ik in de middenbouw twee kinderen die erg geïnteresseerd waren in insecten; het ene kind liep erg voor, het andere liep juist wat achter in z'n ontwikkeling. Allebei wisten ze heel veel van de verschillende soorten insecten en konden daar, onvermoeibaar, uren over praten. Ik stuurde ze op veldonderzoek met een determineerkaart en daar deden ze samen verslag van. Dat was voor allebei een uitdaging.

Je hoeft als leerkracht niet per se zelf veel te weten van het interessegebied van kinderen, als je maar de voorwaarden schept waardoor ze ermee aan de slag kunnen. Wees creatief in het samenstellen van gelijkgestemde koppels: dat kan ook met kinderen uit verschillende groepen of zelfs verschillende bouwen.'

Jij als leerkracht bent de belangrijkste, maar doe het samen met je collega's en de ib'er

'Je leerlingen hebben vooral hun eigen leerkracht nodig, voor een veilige sfeer, dagelijkse uitdaging en begeleiding. Maar soms kun je het niet alleen, soms gaat het je expertise te boven. Dan voel je dat een leerling meer, of iets anders, nodig heeft dan jij kan bieden. Aarzel niet om hulp in te schakelen, dat doe je met dyslexie immers ook. Vraag of een

Garanties

collega van een hogere groep eens meedenkt of nodig de intern begeleider uit bij jou in de groep. Samen kun je een veilig en stimulerend leerklimaat scheppen. Als je te lang wacht, als kinderen te lang ongelukkig blijven en gaan onderpresteren, wordt het ingewikkelder om ze te bereiken. Dan heb je echt deskundige hulp van buitenaf nodig.'

9 Hoogbegaafde kinderen moeten leren ergens moeite voor te doen

'Hoogbegaafde kinderen ervaren vaak dat alles ze makkelijk afgaat, dat ze alle opdrachten in de les aankunnen. Als ze dan eens iets voorgeschoteld krijgen dat niet meteen lukt, geven ze het op: 'Dat is te moeilijk voor mij hoor, dat kan ik niet'. Dan hebben ze jou als leerkracht nodig om hen aan te sporen het toch te proberen; en om hen te helpen bedenken hoe ze het aan zouden kunnen pakken. Ze moeten leren om de frustratie dat het niet lukt te zien als het begin van een nieuw leerproces. En ze moeten nieuwe strategieën aanleren; bijvoorbeeld echt goed lezen wat er staat, in plaats van meteen beginnen. Dan merken ze dat het veel leuker is om je best te moeten doen om iets voor elkaar te krijgen. Zo kunnen ze pas echt trots zijn op hun prestatie; en gaan ze het aandurven om nieuwe dingen te leren.'

10 Je kunt het! Begin gewoon klein

'Iedere goede leerkracht kan het, uitdagend geven aan (hoog)begaafde kinderen. Als je maar interesse hebt in de kinderen in je groep. Ja, het is soms lastiger met een hoogbegaafd kind. Niet omdat het kind lastig is, maar omdat je niet altijd uit eigen ervaring kunt putten. Omdat deze kinderen een andere onderwijsbehoefte hebben, die je nog niet vaak bent tegengekomen.

Begin er gewoon aan, begin klein, met iets dat ook bij jou past. Dus als je zelf veel affiniteit hebt met rekenen, begin dan met verrijkingsopdrachten van bijvoorbeeld Rekenrijgers. Geef die aan jouw (hoog)begaafde leerling en begeleid, stimuleer en moedig aan. Zie je een beetje frustratie, veel inspanning en daarna een trotse glimlach als het gelukt is? Dan zit je op de goede weg, dan wordt er geleerd in de zone van naaste ontwikkeling. Begin gewoon. Begin morgen al!'

Veel mensen verwachten tegenwoordig na iedere inspanning een beloning. Als ze hard hebben gewerkt, verdienen ze in het weekend mooi weer en dat hun kinderen zich voorbeeldig gedragen.

Als de reis naar een vakantiebestemming niet zo gladjes verliep, vinden ze dat ze bij aankomst de mooiste plek op de camping verdienen of toch minstens een brandschoon huisje. Als ze hebben moeten praten als Brugman om hun kind op 'de beste school in de stad' te krijgen, hebben ze er daarna toch zeker recht op dat dat kind prachtige cijfers haalt en gelukkig wordt op die school...

Terwijl inspanningen op het ene vlak natuurlijk geen enkele garantie geven op resultaten op een ander vlak, laat stáán op een gewenste omstandigheid zoals het weer!

Welkom in 'the age of entitlement'. (Ik gebruik bij voorkeur Nederlands, maar deze term heeft de juiste gevoelslading...)

Voor sommige mensen lijkt onze Plusklas wel wat op die beste school in de stad. Wellicht doordat we een beetje beroemd zijn in onze regio en weer een wachtlijst hebben. Blijkbaar gaan mensen dan meer af op wat ze horen en menen te horen, dan dat ze afgaan op wat hen door ons zelf wordt meegedeeld. Via de website of zelfs op onze informatieavond. Mensen vormen zich een beeld en houden daaraan vast. Ik vind het bijzonder en zou dat van intelligente ouders niet verwachten. Het is natuurlijk wel zo dat we voor sommigen een soort laatste hoop zijn. Dat kan ook op de verbeeldingskracht werken.

Dus als we vier keer hebben verteld dat we geen curriculum hebben en dat materialen bij ons een ondergeschikte rol spelen, vragen sommige ouders alsnog herhaaldelijk naar het programma en 'die mooie materialen'. Ze vinden mét ons de benadering van Carol Dweck heel belangrijk (meer nadruk op inspanning dan op resultaat) en verlangen evengoed letterlijk mooie eindresultaten.

Eigenlijk willen ze dat wij hun kind gelukkig maken.

Dat is nogal wat.

Natuurlijk wil iedereen een gelukkig kind. En dat mag. Alleen bieden onze behaalde successen in het verleden geen garanties voor leerlingen nu. We doen ons best, lieve ouders. Maar vraag geen garanties.

Maddy Hageman

Maddy Hageman studeerde geneeskunde en is sinds 10 jaar verbonden aan de Plusklas in Houten. Daarnaast heeft ze een eigen adviespraktijk als hoogbegaafdenbegeleider voor jonge kinderen.